

едиција

цепни
а
на
гр
е
м

уредник
Ален Бешић

Штампање овог издања омогућила је
компанија *ВИТАЛ* из Врбаса

**НИКОЛА
ВУЈЧИЋ**

скривености

ДРУГО ИЗДАЊЕ

КУЛТУРНИ ЦЕНТАР НОВОГ САДА, 2018.

|

ТКАЊЕ РЕЧИ

Довољне су ми две-три речи
које хватају тренутке.
Ти тренуци, треперави, памте се.

(Што нико није упамтио
ти си упамтио.

Што никоме није важно
теби је најважније.)

Те две-три речи
у којима се копрца сећање
довољне су ми,
па да се у једној, као у сну,
учаурим и ујутро из ње излетим
у светао и простран дан.

СКРИВАЊЕ У РЕЧИ

За настанак песме потребно је пуно грађе,
пуно речи и њихових облика.
Као кад ложиш ватру и слажеш гранчице,
прво ситније па крупније тако да се укрштају
и да се грле, можда и шапућу, док их пламен
својим језиком не повеже у речи узавреле.
Тако је и за песму потребно да изгори
то што је унутра ситно и лагано,
да се створи жар од кога ће настати
њено пространство.
Да буде тело, скупљено, као и ја,
око својих костију, а она
око својих речи.

УСТА

Овде се речи коте. Реч ода другу реч.
Реч иза речи се сакрије. Уђе у другу реч.
Неће да заћути, већ рече шта из ње тече.
А једна ћути, стисла је моја уста.
Држи друге, да се зближе.
И сукне, као поскок.
Али не зна на кога.

РАЗГОВОР

Каже ми, један стари, искусни познаник, да речи лове. Оне су ловци од чијег улова живимо. Одане, донесу плен као пас, неке плен поједу или, вукући га, раскрваре и раскомадају да га не распознајеш, али важно је да су ти га довукле. Неке су непослушне, не слушају па залутају, таквих се плаши, заморе се и склоне се, па зареже.

А има их које лове као слепи мишеви. Лете у свим правцима, неповезано, у наглим трзајима, стреловито, равно, неочекивано и тако плаше жртву, утерујући јој страх да га он убије.

А неке, замисли, каже ми, дахтаве као пси птичари поскоче и зароне у траву и из ње извуку плен.

Оно што сам ти јуче рекао речи су ми донеле, као хиљаде мушица, плетући исти зуј, начуљим уши и слушам их.

Речи су ти живе, пулсирају, док их изговараш, трзају се, као рибе у мрежи,

а ти им удахњујеш снагу
и помажеш
да се предомишљају и крећу,
каже ми.

У АУТОБУСУ

Ево, јутрос, сви ћуте (и ја ћутим).
Ћуте и помичу се, више љуљају се, рекао бих.
Ћуте као да никада више неће проговорити
и то ћутање постаје тишина
хладна као снег који се свуда окол бели,
између зграда, по крововима и оградама.
Тишина која је све стисла и оковала као ова
јутарња ледена скрама и бело, непрозирно иње
на прозорима. Само понеки дах (па и мој),
отвори рупицу пуну наших очију, али и оне се
брзо скоре на стаклу,
и као да нам више не требају
ни погледи, ни речи, да нас не збуњују,
већ само брзина која ће нас однети
на друго место.

КАЗНА

сакрио сам се у реч у ћутњу
као миш у рупу
и сад тражим ту реч скупу
да ме избави из њених руку

из њених руку као клешта
што ме стежу
кроз разговор кроз мрежу
речи кад је забаци онај
који кроз разговор жели
све да сазна

каква је то казна
кад ћутим и он ћути

СУОЧАВАЊЕ

Застајем на улици, испред излога обуће.
Гледам – пуно ципела,
као да су однекуд стигли уморни путници
и изули их, да се одморе.
Где су нестали, завирујем унутра,
у тамну дубину, али видим
само себе на мусавом стаклу.
Видим своје ципеле, у светлуцавој прашини,
ту се моји кораци одмарају.
Помислих, боже, колики пут су
сакриле у стопала?
Ево, застају, поред мене, још неки,
жељни било каквог ослонца у времену,
предаха између корака,
погледа на место где су стигли.

ГЛЕДАО САМ

исте улице, праве и дугачке,
исте зграде, у низу, високе, високе,
иста жива ограда, жива поткресана,
иста боја зидова, исти прозор до прозора,
сложени попут коцки,
исти улази, иста стаклена врата,
исти, намргођени људи излазе и улазе,
исте, забринуте жене са пуним цегерима,
погнуте, лактовима гурају врата,
исти, погрбљени старци, лупкају
штаповима по тротоарима...
Само дечији плач није исти,
разазнајем да се у њему крију речи
које се опиру.

СКРИВЕНОСТИ

Реч по реч, али увек недостаје та једна,
једина реч. Од ње све зависи,
реч која открива, а кад треба закључа
и сама себе. Реч која се у утробу камена завукла.
Реч која се у реч сакрила.
Реч која стрепи да ће је одати.
Слушао сам једном, на неком путовању,
речи из којих је избијала влага,
киселе, па су сви мрштили лица.
Носиш ли и ти у себи реч осуђену
да никада не буде изговорена?
Реч од које ће направити крст,
реч која иде од уста до уста па се поново
изгуби, као да је никад ниси чуо.
Твоје реченице као кошнице, пуне су речи,
не можеш их подићи, ни сместити.
Покушај да исцедиш и некоме даш
реч чији је звук оштрији од оштрице ножа.
Кад сам чуо прву реч у мене се улио страх.
И сад дрхти у мени. Ко ће спречити
да ме та реч не понесе?
Има речи које спавају читавог живота.

Запитај реч, она ће ти развезати језик али ништа неће рећи.

Реч је огледало у чијој дубини сам се једном скоро утопио, написао сам о томе песму У води.

У сваку реч можеш заронити, можеш из ње, као из воде, извадити каменчић и бацити га у неку другу реч. Можеш и сам бити тај бачени каменчић.

До неких речи можеш доћи само у тишини.

Ујутро, после сна, протрљао сам очи и схватио сам да сам само реч која гледа у даљину.

Шта је реч упамтила, да ли ћу и ја то упамтити?

Гоњена – једна реч је истрчала на чистац и тамо су убили тишину у њој.

Сад је мртва као камен.

Знам једну реч која испружи руке па јој потрчим у загрљај и она ме тако стегне да све друге речи истера из мене.

Реч, као облак, рађа разна створења и облике и њихова имена.

Има речи, чуо сам их, које не трају ни минут али су праве грабљивице.

Каже ми једна из повеће групе:

Кад бих могла, нагнула бих небо, да ти све звезде слете на длан, да састружемо њихову светлост и наставим ту игру скривености.

ПОВРАТАК

Изашао сам из аутобуса, несигурно, као да су ми то
први кораци
у којима се заљуља свет и кроз три-четири корака
закорачио у дно улице,
из брзине точкова у брзину својих корака, у реку речи.
Из множине у коју сам се угурао и угнездио
у ћутање које је жабокречило, у другу множину,
чврсто држећи (стиснувши!) своју јединину.
Носећи тишину, тако сићушну, да је нико не може
приметити.

Прелио сам се као кап из једне посуде у другу.
Откотрљао сам се као каменчић
између зида зграда и зида људи који је растао од журбе.
Натрчим на некога или неко натрчи на мене.
Журим, немам времена, каже, мада се време свуда расуло,
у ударцима ципела, у лишће, у камење,
у ветар, по нашим лицима и нашим речима...
У свом доласку, од чега и настаје радост,
тражим реченицу која ће ми понети све речи
које ми требају.

||

ДРУГИ ДАН

Другог дана, сручила се киша,
прокуљала је земља,
раздвоји се вода
и потекоше потоци и реке.
Усидри се у језера и мора.
Усидри се и у мојим стопама
и сад плахе животиње
огледају се у њима
и пију је.

СЛУШАЊЕ

У камену, камен у камену, време скамењено од старења у времену. Вода у води, земља у земљи. У земљи вода, замишљена. Стисла своју душу јединицу, чиста као суза. Вода у капљицама стално препричава да постоји само време које невидљиво обликује камен.

ПРИВРЖЕНОСТ

Нашао сам камен, го, скривен у трави, мало укопан
у земљу, као да је хтео сакрити своју голотињу.
Разбијен давно, где ли је сад његова мајка-стена,
помислих,
која је изродила хиљаде каменчића?
Тај камен у себи садржи други камен, а он други камен,
све ситнији, све до зрнаца камене прашине, до тишине
која је у њему запечаћена, која се скаменила
и све то чврсто држи на окупу
па га, ево, могу превртати по длану
и бацати увис,
дивећи се његовој старости и самоћи.

ЗОВУ МЕ И ЈА СЕ ОДАЗИВАМ

Свуда околу је поље. Поље које се љуља
као вода, тек ја сам у њему острво опкољено гласом.
Да их чујем, покушавам, да ме чују. И виде.
Ооооо! Хучи околу. Клобучају се речи.
Крећем се између зелених зидова као мрав
вукући своју велику сенку.

У ЗВУКУ

Све има свој звук,
у паду је туп,
у висини је фијук,
у кретању је плашљив,
тишинаст и крцкав.
А најтиши је кад расте трава,
ту се сав претвори у тишину,
а у тишини (слушај)
највише га има.

МАЊИ ОД ЗРНА

Зрну је тесно у класу,
тесно му је и у голом телу
па сања жеље мале, бледе клице.

А кад се то, једном, и догоди
зашумеће потомци његови који исто желе
као и оно, сад, живота пуно.

Већ га земља држи у свом гласу
док скида кошуљицу избледелу
да у ту, рахлу црницу, зарије лице.

Али, ипак, да ли ће само себе да роди?
Или је то само јака жеља, да се множи

која ће усахнути кад проклија.

ПИТАМ СЕ

Да ли је светлост зброј сјаја звезда и сунца и
месечевог камења која се пресијава?
Јер док до нас стигне млакушна, изједу је дубине,
прогутају је празна грла невидљивих бића.
И кад кроз све прође, кад се провуче и процеди,
нама остаје тек ова
блага помрчина,
час јарка и прозирна,
час пуна црнина.

ОД ЗАБОРАВА

Ту ти место није. Иди у маково зрно, у рупу која се
стиди, у капљицу која дрхти. Иди у црно,
да не видиш, да те не виде.
Иди из црног у бело,
из белог у црвено, из црвеног у плаво, из плавог
у зелено, из зеленог у поље, из поља у земљу.
Завуци главицу,
као каменчић, у прашину,
откотрљај се, да те дозвати не могу.
Ту ти место није! Вичем. Ту ти местооо нијеее! Одјекује.
Овде заспи, овде сан проспи!
Кад се пробудиш скупи што су речи скупиле,
уђи у реч за оним што је у реч ушло, у ткање речи,
из речи у реч, из грла у грло, из уста у уста,
из звука у звук. У јабуку палу у крило.
Ту ти је место! Да сакријеш све што знаш.
Па да ми испричаш.

НОЖ

Љуштим и сецкам. Чува ме оштрица.
Покрети морају бити брзи и одсечни.
Одзвањају празнине дланова.
Али, одједном, на прсту, појави се крв,
црвен траг, опомене.
Као да ме је неко погледао,
али не знам одакле.

ИГРА

Облаци, далеки, у недрима неба,
што створе – све растворе,
све рашчупају – ништа не сачувају.
А знаш ли, зашто је то тако?
Крхко се у крхко претвара,
као моје жеље. Знаш ли,
док гледаш, неко уместо тебе
линију из линије извлачи,
а твој поглед је као игла
која те свуда провлачи.
Али, што сашије,
зачас се рашије, зачас се уконча,
у мала клупка укрупчи се,
да их поново у иглу увучеш.
Тако и облаци, као да их неко
непрестано дахом растерује
по тој даљини, играјући се.

ПИТАЊЕ

У једну капљицу, коју је притиснула светлост,
спустило се небо, разлила се плавичаста боја.
Зар небо може бити тако мало? Оно горе, неухватљиво
и ово доле, прстом га могу замутити, зар је то
исто небо? Зар је то иста реч?
Ко ће ми одговорити?

ДВОРИШТЕ

Човек се не сећа дана, сећа се шренуџака.

Чезаре Павезе

Сећам се малог простора пуног прашине, испод крушке
и њеног шареног хлада, и кад је одозго пала и
преплашила ме,
једна црвљива, још несазрела крушка, зелена,
дугуљаста, бум!

И закотрљала се.

Сећам се каменчића које сам чепркао из земље,
не знајући да су то каменчићи и чему служе,
тврди и нејестиви.

Сећам се колена нажуљаних и раскрвављених
од пузања да до нечега стигнем – до бубе која је туда
промилила,
за лептиром који је крилима, као маказама, брзо секао
ваздух...

Сећам се да је све било далеко и високо.

Сећам се да је сунце, велико, округло, седело на грани
и љуљало је, а трава се зеленела свуда, иза ограда, и
даље, у недоглед.

Те две речи дуго су се уливале једна у другу,
кад кажу трава, ја кажем зелено,
кад кажу зелено, ја кажем трава.

Сећам се да су се звуци сударали у речима.

Сећам се да су се речи разбијале у њискаве звукове.

Сећам се тих речи које су биле довољне
за први разговор.

Сећам се, а како се не бих сећао, те расправе,
кад сам се заценоу од плача.

Сећам се, и сада све то чувају ожиљци, боље
него речи које би то да опишу.

Сећам се да сам се приближавао свему
што има име, да га запамтим.

Сећам се да сам тако срицао речи, али
већ онда сам схватио да им не треба
баш све веровати.

Сећам се страха у корацима и клечања колена
кад сам излазио из наручја, сећам се,
ах, колико сећање може далеко да досегне.
Сећам се баш тога пада који је увод у
све друге падове.

Сећам се првог мрака, кад сам се изгубио,
не могу ме наћи, па ме зову, а ја ћутим
јер још нисам баш сигуран да је то моје име
па да кажем – овде сам!

Сећам се, био сам прашњав као грудва земље, а то ћу,
кажу,

једном поново бити.

Сећам се, ко ће ми сада то веровати јер
нема више сведока, али ипак да вам кажем,
кад се усправим био сам висок
као свако дрво у дворишту, и виши!

Сећам се, очи су ми биле веће од прозора,
кад провирим, у један поглед све около би стало.

Као у огледалу лелујало је пуно слика!
Сећам се тог изласка из собе у двориште,
из кога сам давно изашао али, ево, не могу изаћи
из тог сећања.

ЖИВОТ ТЕЧЕ

Одједном, гледамо, одлама се грана,
пуна јабука.

Сунце ти пољубим, каже отац, загледан у крошњу,
зашто је бог тако кажњава? Зашто јој род натовари,
па је сруши?

Док премећем, из руке у руку, незрелу јабучицу,
осетих да се у њеној зеленој округлини котрља
и мој живот, тај нежни тренутак ужитака.

ГРУМЕН

Јуче, у тмурно поподне,
у крошњи старе јабуке,
спазио сам сову.

Буљила је у мене или ко зна где.

А онда, кад сам викнуо, и махнуо руком, окренула се
и заронила кроз влажни ваздух
у оближње крошње јесења и топола,
па се (да ли баш она?) појавила синоћ и
у мом сну. (У далеком времену, кад сам још био дечак,
спазио сам је у сумраку на грани леске,
у врту, иза куће.

Бацио сам грумен земље и оборио је,
али она се вешто дочекала на ноге и протрчала
кроз јагоде, па кроз лук, парадајз и паприке,
па кроз оближњи кукуруз, залепрша тамним крилима...)

Нагло сам се пробудио
и нисам видео куда је даље одлетела.

Мудра сова.

Уплашио нас је заједнички страх,
њен лак као перо, а мој
тежак као земља.

СТРПЉЕЊЕ

Некад је било пуно богова. Свако је имао свога
а сад делимо једнога.

Један ми и треба. Али он се измиче
као да хоће да га вечно тражим.

Кроз неке речи се приближимо
а онда ми понестане речи
па заћутим.

Све ми се чини да ћу га срести.
Негде, изненада.

На улици једном сам, у полумраку,
налетео на једнога. Помислих
да је он, али он окрену главу,
није ме препознао

па сам продужио даље
и у томе лутању све даље и даље.

Али, осетио сам да се од његовог даха
повија дрвеће, да се искри небо,
да прокрчује шуму и празнину
претвара у земљу и пут којим идем
да га стигнем.

Са том мишљу ме наводи
као да сам већ тамо,
у томе времену о коме он
непрестано размишља.

ПОДСЕЋАЊЕ

Управо сам прочитао песму Данијела Драгојевића „Балада”
и у њој стихове:

„Је ли нам завичај одакле смо отишли
Или тамо гдје ћемо доћи?”

који ме тргоше па се присетих оне Борхесове
фиџиљаве џиџице која се у своје гнездо
враћа унатрашке јер њој није важно
куда иде већ
одакле долази.

Тако и ја, ушавши у собу, криомице, готово натрашке,
у њену малу чељуст, седох за празан сто,
наслонивши главу у дланове. Ох, какав је то мир!
Утонух у помало мутну слику, ћутљив, превише забринут,
тражећи трагове из детињства.

„Лоше би било поуздати се у
своје ријечи”, саветује Драгојевић у својој песми.
Да, управо је тако,
речи ме саветују да ћутим.

ГОДИНА

Зима

О, зимо, највише ми речи треба да опишем твоју белину. Тамо где ничега нема, већ је све твоје име. Ти знаш о нама све, а ми о теби – готово ништа. Толико си се угојила да у белим, меснатим, задебљалим облицима једва препознајем куће и пут. Светлуца гладак лед као моје ознојено чело. И речи у себи ћуте. Немаш шта да видиш! Немаш шта да изговориш! Само своје име! О, зимо, кад изговорим твоје име, дах ми се леди, речи се стишају, зимо, ушла си у моју дрхтавицу па се заједно тресемо.

Мој прозукли глас и дрхтаво тело презимиће у твојој тишини као кромпир у трапу, као јабуке и дуње на ормару, у свом благом мирису.

Као и ја, зимо, и ти си мерач времена.

Заједно извлачимо поцрвенелу светлост ватре из година дрвета као неко далеко сећање.

Пролеће

Пролеће излази, из зиме, извире из њене воде. Гледа
около!
Мокро од рођења, као младунче, стреса са себе страх.
Поглед је простор. Погледај!
Надошле воде, као огледала, носе све што видим.
Замочваре поља и дворишта.
Заглибиш се, и зацрвениш, гледајући.
Прхне птица, стресе своју тромост.
Та вода тећи ће све до лета! Светлост коју је снег упијао
сад се ослободила и свуд је пала.
Слобода је доћи тамо где си некад био.
Као љуска бачена у воду, знати опстати, у силовитом
љуљању.
Кога оплакује толика вода, мутна и уморна, од пута?
Кроз један, једини дан, прошла су сва четири
годишња доба. Земља се одазива небу, виче!
Кроз пупове и мирисе, из лелујаве, презелене траве.
Гледај – жуманца маслачака обавијена зујом пчела
ускоро ће се
претворити у беле мехуриће, пуне семена као говор.
Ветар је изненада задувао.
Зелени ножеви травки забодени у влажну земљу
клате се додирујући скраму трагова.

Згрчене, зелене ножице скакаваца, забелеле су се у скоку.
у висини, у шуштавом треперењу прозирних крила.
Вода гргољаво-мутна, цури, као да је земља
проговорила. Тако стиснут ћутањем нагло
проговорим и ја, обнављајући глас.
Поља су замуљена, тешка и мокра,
водена бујица је свуда испустила терет.
Свака реч је давање имена, али и одговор.
Гледам како светлост расте.
Пени у роси. Пена је живи пепео воде.
Подивљале гране глога провлаче се кроз ограду
провирујући у врт.

Ружа, поцрвенела, отуда виче
да не прилазим ближе јер су јој трнци
млади и оштри као мачје канџе,
а и младе коприве су се, каже,
доле распричале и, неискусне и љуте,
могу да проспу жар по руци.
Камење, од жудње за животом, позелени.
У олистале крошње уронио је ветар,
да се одмори на треперавом лишћу. Њишу га заљуљане
гране.

Птице се ругају зими која је сад далеко.
Сећање исцрпљује свој заборав. Тишина се претвара
у тиху музику. Њен стид је такав да је
све сакрила.

Лешо

Језик пузи као змија. Речи ће нас сјединити.
У страху да их не изгубимо пуно ћемо ћутати,
слушајући псик кроз сасушену траву.
Изговарамо имена као да их изваљујемо из већ
климавих лежишта. Блешти светлост запечена
на врућем камењу, у зидовима, на лишћу, у пољу
кроз које јуре бубе тражећи хлад... Шушти лишће
мешајући боје. У подне, светлост се у све усеца
као ужарена жица. Да ли је тако врело и небо?
Оно што припада лету нестаће у јесењем мирису.
У мирису зру плодови као што речи зру у тишини.
Незрела јабука искушава ме. Да ми је докучити
то што језик таји! Ако загризем њену киселкасту кору
сударићу се са временом. Тек сад видим да је живот
полако умирање. Највише имам у ћутању, а не у
говору. Речи се развеју као осје на ветру, а ћутање
падне у тежину зрна. Плаха плева затрпава их.
Течност жеље претвара се у зној, и умор, који ме стеже.
Лето је старост, која траје, јер се свуда увукла.
Старост која је сачувала памћење.

Јесен

Речи као смола, зауставиле су се, у свом лутању. Као и ја,
гледајући. Нагнуо сам се над граном, кад је оберем,
обоје ћемо се усправити. Тако ти шапућем, док се не
брецнеш и одмакнеш, не верујући шта све из шуштавих
речи

може да излети. Слушај, стабло хуји сувим лишћем
као звоник. А онда, у подне, пљусак! Трчим покисао!
Земља нараста тамо где је напукла. Трава се заглавила
у тарабама, верујући у зелено, пожутела је. Здрвенила се,
бруји и бриди. Удара се сама у хладним таласима ваздуха.
Оно што је чула – шуми на ветру. Сама себи шапуће.
Убрзо, светлост, као да је нешто заборавила, усправи се
да боље

види и кратким, разнобојним пламеновима све осуши.
Слике праскаве, у светлуцању, покушавају да се извуку
из тог воденог оклопа.

Тако је и мене сан прочистио:

био сам сâм са непознатим људима, на далеком,
непознатом
месту. Кроз одшкринута врата сам провиривао и дуго
држао
ту слику: Ту ћеш остати! У изобиљу боја и плодова!

У распараној тишини! Неко виче, у речи сасушене, док
их усне не сквасе,
желећи да их се ослободи. Оно што је лето заборавило
сад из сваке речи искаче. Или речи више пристају
да кажу. И ја сам учествовао у томе мерењу. Заћутим кад
погледам облик јабуке у коју се савио цео живот, као да
је мој,
жалећи и цвет, и мирис, који осетиш, кад јој се
приближиш.
Који расте, сам за себе, себи довољан, али те вуче.
Ето, учествовао сам у тој радости, као звук
у паничном лету пчеле.

Саша Радојчић

ЖИВЕ РЕЧИ И СЕЋАЊЕ

Једна од најстаријих алегоријских фигура је она која животни циклус повезује са сменама годишњих доба. Све што је живо, рађа се и расте, сазрева, опада и умире. Овој древној фигури Никола Вујчић је додао сведочанства о томе да све што за нас постоји, постоји захваљујући језику, односно речима, и у језику и речима. И тако је овај тихи, истанчани песник, кадар да много тога каже не излазећи из микропростора лирског Ја, остварио још једну сведену, добро заокружену збирку, у којој се допуњују и такорећи договарају смисао целине и појединачни расути детаљи који образују ту целину.

Готово свака песма у овој Вујчићевој књизи заслужује посебан интерпретативни приступ (пре свега оне из уводног циклуса), али ипак се могу издвојити три најважније, кључне за разумевање читаве књиге, као и ауторових основних поетичких схватања. То су песме „Скривености“ (по којој је збирка добила име) и „Двориште“, и четвороделна поема „Година“. У сва три случаја, песму покреће и носи динамика односа између речи (које су супстанцијализоване) и њиховог одсуства, између говора и ћутања, сећања и празнине. Из ова три појмовна пара могла би да се изведе читава Вујчићева поетика и – ништа мање – његова онтологија, која је за једног песника важна колико и за једног филозофа.

Поема „Година“ успоставља низ паралела између карактеристичних слика годишњих доба и свести која их прати и на њих одговара – хладном зимском светлуцању речима које „у себи ћуте“, пролећном клијању и расту гласним давањем имена, зрелости лета ћутањем испуњеним памћењем, и јесењем убирању плодова речима које „више пристају да кажу“, али које, при погледу на „облик јабуке у коју се савио цео живот“, поново заћуте. За тај живот лирско Ја додаје једно чежњиво, меланхолично „као да је мој“, живот саздан од тренутака ухваћених и задржаних речима. Ти тренуци би прошли и неповратно се изгубили да није речи које их чувају.

Речи су за овог песника жива бића, самостална и самоволна, и у исконској вези са нама. Када их изговарамо, наивно мислећи да су у нашој власти, ми заправо долазимо у додир са нечим што је у самој основи нашег начина постојања. Оне лове – оне су „ловци од чијег улова живимо“. Како то? Шта то тачно лове наше речи? Ствари у свету, тиме што постају њихова имена? Сам свет, као целину именованих ствари? Или нас, окружене стварима у свету? – У ствари, све то. Оне „хватају тренутке“, од којих је састављен наш живот, и „у којима се копрца сећање“. Не заборавимо: сећање је материја сваког личног идентитета, јер само захваљујући сећању на тренутке које смо једном доживели, смемо да се надамо континуитету, каквој-таквој трајности свога искуства, целине која препознаје себе и себи каже Ја. Јер ми смо створења од говора и од памћења, од речи и њима ухваћених и очуваних тренутака. Ма колико да су нам покаткад драгоцени и лековити, заборав и ћутање нас не граде, већ у најбољем случају стабилизују.

За овог песника речи су стварније од онога што обично зовемо стварношћу; у песми „Скривености“, оне су чак препознате као права субјективност песме, истовремено грађа и форма језичког кретања. Реч *рађа разна створења и / облике и њихова имена*. Једна од њих је „огледало у чијој дубини“ се песмино Ја једном скоро утопило. Речи памте, оне су стварне и живе, оне се опиру.

А шта је са стварношћу са оне стране речи, са обичном, свакодневном, „стварном“ стварношћу? Вујчић је крајње доследан у третману уобичајено схваћене стварности. Уколико је заиста онострана у односу на речи, на говор, њено основно обележје мора да буде ћутање, тишина. И заиста, у оне четири песме првог циклуса, у којима се појављују референце на уобичајено схваћену, интерсубјективну стварност („У аутобусу“, „Суочавање“, „Гледао сам“ и „Повратак“), најважнија, симболички носећа, јесте слика ледене ауре ћутања: „јутрос, сви ћуте (...) и то ћутање постаје тишина (...) која је све стисла и оковала“ („У аутобусу“). Тамо где нема речи нема ни правог живота. Остаје само немост, предворје смрти. Речи су наше савезнице у борби против начела негације.

У песми „Двориште“, која и обимом и активираним значењима доминира трећим циклусом Вујчићеве збирке, та борба и тај савез попримају конкретније облике. Тема песме је сећање на детињство. И то дословно: на првом месту *сећање*, па тек онда детињство; да је заиста тако, видимо, прво, по стиху Чезареа Павезеа који стоји као мото песме („Човек се не сећа дана, сећа се тренутака“), и друго, по томе што у тој релативно дугој песми сви искази (осим три) почињу истим речима: „Сећам се“. Ти искази се могу разумети као каталог запамћених слика

из детињства, сведочанства о откривању света, језика и себе у свету и језику. Амбијент сећања је испрва свакодневна стварност, али веома брзо га замењује језички амбијент, и лирско Ја почиње да се, уместо међу стварима, креће међу речима: „Сећам се да сам се приближавао свему / што има име (...) Сећам се да сам тако срицао речи, али / већ онда сам схватио да им не треба / баш све веровати.“ Песма се ефектно завршава указивањем на то да су детињство, стицање света и стицање језика сада очувани у димензији сећања, која се указује као надређена реалност: „Сећам се тог изласка из собе у двориште, / из кога сам давно изашао али, ево, не могу изаћи / из тог сећања.“ Од преостала три исказа, онај средишњи и најдужи лоцира место на коме се одиграва преокрет песме од спољашње ка језичкој стварности. На том месту се ове две стварности преплићу: „Те две речи дуго су се уливале једна у другу, / кад кажу трава, ја кажем зелено, / кад кажу зелено, ја кажем трава.“ Када би неки критичар састављао антологију аутопоетичких песама у савременом српском песништву, у њој би морало да буде места и за Вујчићево „Двориште“, јер овде, једноставним и јасним говором он слика почетак и границе певања.

Упућен са једне стране на материјал који чине речи, и које увек остају једним делом независне, а са друге на сећање као услов свог саморазумевања, песник није и не може да буде апсолутни господар у свету песме. Он стално мора да обнавља захтев да се уважи и његово право. Како то каже Никола Вујчић: „тражим реченицу која ће ми понети све речи које ми требају“. Уз игру на оштрици граматике (*шребају*), он овде тражи реченицу

која ће бити у стању да каже све, или бар све важно, тражи чаробну формулу, кључеве света, коначни одговор. Акцентат је ту, наравно, на тражењу, а не на чаролији. За њу су задужене речи, живе речи и сећање.

Награда „Златни сунцокрет“ за 2017. годину

ОДЛУКА О ДОБИТНИКУ ВИТАЛОВЕ НАГРАДЕ „ЗЛАТНИ СУНЦОКРЕТ“ за 2017. годину

**Збирка песама *Скривености*
Николе Вујчића**

У песничкој збирци *Скривености* Никола Вујчић се доказује као спретни трагалац за правом речи унутар савремене инфлације говора. Његова поезије је сведена и прецизна, он трага за истинском супстанцом језика, која преостаје кад одбацимо вишак говора који се ослобађа поводом животних тема. Полазећи од једне реченице Ђезареа Павезеа из *Дневника* („Човек се не сећа дана, сећа се тренутака“), Вујчић гради вешто обликовану песничку творевину, која почиње тематизацијом речи као основе поезије, развија се кроз евокацију слика из свакодневице, како би доспела до сећања на призоре детињства, и коначно до циклуса који пева о годишњим добима. Речи ових песама хватају тренутке, покушавају да саздају памћење, мудро али и речитом тишином побеђују како прекомерну буку тако и стидљи-

во ћутање света. У *Скривености* делује особено песничко чуђење над стварима света (излози, аутобуси, улице, јабуке) које прераста у снажне психолошке слике што призивају могућу, али често заборављену дубину нашег доживљаја света. Полазећи од поретка непосредних ствари које нас окружују и одређују, Вујчић се удаљава од њихове појавности и своје снажне песничке слике смешта у особену мрежу песничке аргументације, у изненадне и занимљиве закључке о нашој егзистенције. Вујчићева поезија је смирена, лирски продубљена и одговорна према сложеним питањима живота. Реч је о поезији као скромној али истрајној и издржљивој свести о снази књижевне речи да изрази нашу судбину, препуштену непоновљивим тренуцима који се неминовно губе у менама света доминантно опредељеног за олака, немаштовита и штура самотумачења.

Врбас, 30. 1. 2018.

Жири Награде „Златни сунцокрет“:
Владимир Гвозден, председник
Никола Страјнић
Драган Јовановић Данилов

Никола Страјнић

ЗЛАТНИ СУНЦОКРЕТ

(Никола Вујчић, *Скривенос̄ти*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2017)

Поезија враћа светлост сунцу. Тиме га и поткива, у његовим небеским четвороспрегим кочијама, и чини бржим и светлијим.

А то значи да су и речи светлосног порекла. Аристотелов појам *λογος αποφαντικός* значи да оно што реч у песми осветљава постаје и стварно.

Тако светлост речи, као и светлост сунца, рађа нова бића.

Песник Никола Вујчић, у својој збирци песама *Скривенос̄ти*, ово рађање види као *ткање*. А управо је Аристотел рекао, говорећи о Орфеју, да тај песник разуме рађање сваког бића као *ткање* или *илеишење мреже*.

Тако је и са бићем песме.

Зато већ прва песма у Вујчићевој књизи носи наслов „Ткање речи“. Али, постоје и друга места у њој, на којима се распреда, да тако кажем, о речима и ткању. Па, у једној песми, стоји: *ући у... ткање речи* („Од заборава“), а у другој речи *илеишу зуј* („Разговор“). И цела књига *Скривенос̄ти* ткање је речи.

На латинском језику *ткање* се каже *textum*.

Нити, на којима је саткан овај Вујчићев *textum*, видљиве су и невидљиве, чујне и нечујне. А то невидљиво и нечујно за песника је важније од видљивог и чујног. Скривено је важније од нескривеног, па тако и Хераклит, у 123. Фрагменту, каже: *Природа воли да се скрива*.

О томе Вујчић експлиците пева – када је реч о скривеностима у песми – у песми *Скривенос̄ти*, а имплиците у целој збирци.

То скривање нечега назива се *υπο-νοησις*, хипоноја. Хипонојом се казује да се оно што је било опажено сензусом или пак умом ставља негде испод, где неће бити ни виђено ни чуто. Прекрива се копреном, затрпава лишћем – *лишћем жӯџим и свенӯџим*, рекао би Црњански.

Отуда песничка и филозофска истина нису идентичне. За филозофа истинито је оно што је *α-ληθη*, не-скривено, а за песника оно што је *ληθη*, скривено и бачено у заборав. О томе говори већ сам наслов Вујчићеве збирке: *Скривенос̄ти*.

Тако је у песми и гласније оно што је тише. Разуме се, гласније у смислу зрелије и дубље. Многа су места у збирци *Скривенос̄ти* на којима то песник каже. Ето, на пример, у песми „Лето: речи зру у тишини“.

Као зрно, као јабука. Као свако биће.

А *зрење у џишини* није ништа друго него испуњавање светлосћу и преображавање у светлост. Када то досегне, песма више ништа не значи: она још само светли. Као златни сунцокрет на сунцу.

Као и Вујчићева песма.

ПО-ЕТИКА СКРИВЕНОСТИ

У поезији Николе Вујчића нема оштрих преврата и резова, већ само тихих промена, зрења и продубљивања опсесивног света. Има позитивне тихости и усредсређености на своје опсесивне теме: језика и изрицања, расправе о моћи речи и смислу и судбини речи и пеништва. Отуда није нимало случајно да је најфреквентнија реч у његовој поезији управо *реч*. Реч је за Вујчића мандала, архетипски космограм. У једној својој ранијој песми он пише: „радим у реченици / то је каменолом“. А у *Скривеностима* песник каже: „Реч по реч, али увек недостаје та једна, једина реч“. Из песме у песму, Вујчић се непрекидно чисти од ђубрета и прашине коју доноси друштво, телевизија, новине, свакодневница, јер прашина стално пада на огледало.

Сам назив *Скривености* којим је Никола Вујчић крстио своју збирку песама нека је врста кључа и јасне индикације читаоцу. Из песме у песму овај песник рони у један захуђени свет иза појавног, при чему су флорални мотиви носиоци атмосфере песме. Вујчић пише натур-филозофску поезију која долази из његове дечачке везаности за природу, а касније и за руску књижевност (коју је преводио) и која је сва везана за природу и елементе. Зато мислим да нећу звучати опскурно и мудријашки ако кажем да је Вујчић песник-матријарх, неко ко има изванредно истанчан однос према природи, трав-

ки, бусену. За њега је природа, као и за оне древне песнице Магна Матер, Велика Богиња. А то двориште из детињства о коме песник пише у неколико својих песама није тек неко пуко место на географској карти, већ жива рана, али жива рана из које избија снага нечег моћног и топлинског.

Песма Николе Вујчића окружена је с пуно тишине. Она има контекстуалну вредност, вредност оног што се наслућује иза текста. Она више слути него што јасно изриче ствари:

*Мнемосина, ојет̄̄ ме је нејде
зай̄̄урила
у неку реч.*

У овим песмама које одишу једном унутрашњом сми-саоном огромношћу, пронашао сам изузетан вектор песничке осетљивости, те пуно ситних склопова и детаља који денотирају реалност. Вујчић уме да унесе тачност у тајне и нејасне ствари и да поезију изнова врати свом митско-магијском пореклу, на начин на који је то чинио и Генадиј Ајги, који му је посветио своју песму „Разговор на одстојању“.

Вујчићева поезија, иако наоко стишана, носи потенцијал егзистенцијалне драматичности и језичког вртложења. Песник успева да у застареле хијерархијске структуре унесе ерос прекорачења и разобличавајућег песничког мишљења. Његове песме су загонетне не само због оног што изричу, већ због онога што прећуткују и изостављају.

Збирка песама *Скривенос̄ти* представља ново песничко прогледавање Николе Вујчића, нову лековиту понизност пред свемоћи језика, потврду о песниковим моћима метаморфоза и обнављања. У питању је песник „стишаног, естетизованог лиризма“ који зна да избегне опасности вербалне и реторичке инерције. *Скривенос̄ти* су симетрала Вујчићевог досадашњег песничког бављења. Једну велику свеобухватност пресног животног реалитета, овај песник успео је да у збирци *Скривенос̄ти* изрази на веома сажет и концентрисан начин. У својим езотеричним и зачудно економичним песама Вујчић доспева до оне дематеријализоване и тотемски очишћене кости. Пред нама је, дакле, прецизно конципирана збирка у којој су се све песме на природан начин посложиле и заоблиле у једну смисаону целину.

Фабрика уља и биљних масти *Виџнал* из Врбаса установила је 1996. године Награду *Златни сунцокрет* за књигу године. Циљ награде је да се подстакне развој домаће књижевности. Награђује се књига високе уметничке вредности која, у исти мах, доприноси даљем развоју у области поезије или прозе или књижевне мисли.

ДОБИТНИЦИ НАГРАДЕ „ЗЛАТНИ СУНЦОКРЕТ“

1. 1996. Иван В. Лалић – *Чеџири канона*
2. 1997. Јован Радуловић – *Прошао живои*
3. 1998. Радослав Петковић – *Човек који је живео у сновима*
4. 1999. Милован Данојлић – *Балада о сиромашћиву*
5. 2000. Горан Петровић – *Сиџничарница „Код срећне руке“*
6. 2001. Веселин Марковић – *Израћање*
7. 2002. Рајко Петров Ного – *Недремано око*
8. 2003. Војислав Карановић – *Свејлосџ у налеџу*
9. 2004. Владимир Тасић – *Киша и харџија*
10. 2005. Драган Јовановић Данилов – *Гнездо над ѿнором*
11. 2006. Јовица Аћин – *Прочиџано у џвојим очима*
Марко Видојковић – *Све црвенкаџе су исџе*
12. 2007. Милета Продановић – *Аџнец*
13. 2008. Давид Албахари – *Сваке ноћи у друџом џрагу*
14. 2009. Слободан Владушић – *Forward*

15. 2010. Драгослав Михаиловић – *Преживљавање*
16. 2011. Угљеша Шајтинац – *Сасвим скромни дарови*
17. 2012. Драго Кекановић – *Вејрово срце*
18. 2013. Милош Латиновић – *Сјо дана кише*
19. 2014. (награда није додељена)
20. 2015. Драган Великић – *Иследник*
21. 2016. Светлана Слапшак – *Равношежа*
22. 2017. Никола Вујчић – *Скривеносји*

САДРЖАЈ

I

Ткање речи	7
Скривање у речи	8
Разговор	9
Уста	11
У аутобусу	12
Казна	13
Суочавање	14
Гледао сам	15
Скривености	16
Повратак	18

II

Други дан	21
Слушање	22
Приврженост	23
Зову ме и ја се одазивам	24
У звуку	25
Мањи од зрна	26
Питам се	27
Од заборавља	28
Нож	29
Игра	30
Питање	31

III

Двориште	35
Живот тече	38
Грумен	39
Стрпљење	40
Подсећање	41

IV

Година	45
<i>Зима</i>	45
<i>Пролеће</i>	46
<i>Лето</i>	48
<i>Јесен</i>	49

Живе речи и сећање (*Саша Радојчић*)

51

Награда „Златни сунцокрет“ за 2017. годину

Одлука о добитнику Виталове награде

„Златни сунцокрет“ за 2017. годину

Збирка песама *Скривености* Николе Вујчића

57

Златни сунцокрет (*Никола Сврајнић*)

59

По-етика скривености (*Драјан Јовановић Данилов*) ..

61

Добитници награде „Златни сунцокрет“

64

Никола Вујчић
СКРИВЕНОСТИ, II издање

издавач

Културни центар Новог Сада
Католичка порта 5, Нови Сад
тел: 021 528 972
факс: 021 525 168
e-mail: info@kcns.org.rs
www.kcns.org.rs

за издавача

Бојан Панаотовић

ликовни уредник

Маја Ердељанин

лекџура

Сања Вулетић

припрема

Владимир Ватић

ишамџа

Сајнос, Нови Сад

ишираж

200 примерака

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

ВУЈЧИЋ, Никола

Скривености / Никола Вујчић. - 2. изд. - Нови Сад : Културни центар Новог Сада, 2018 (Нови Сад : Сајнос). - 68 стр. ; 19 см. - (Едиција Џепни анаграм)

Тираж 200.

ISBN 978-86-7931-647-9
COBISS.SR-ID 322424071